

NUMISMATISCHE GETUIGENISSEN IN VERBAND MET DE "SPOOKTREIN"

F. De Smet

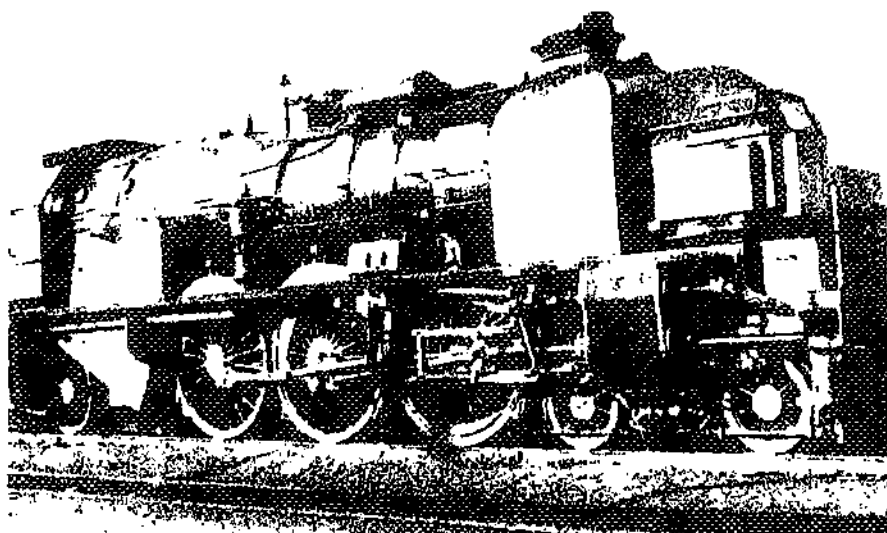
HISTORIEK

In augustus 1944 hadden de Geallieerde invasietroepen de Duitse verdedigingslijnes in Frankrijk doorbroken en werd het duidelijk dat ze zeer snel tot in België zouden doorstoten. De Duitse militaire overheden voor bezet België begonnen dan ook in ijtempo maatregelen te treffen voor een snelle evacuatie. Zo ook voor de gevangenis van Sint-Gillis, waar op dat ogenblik naast een groot aantal Duitsers ook vijftienhonderd gedetineerden van een andere nationaliteit waren opgesloten. Meest Belgen, maar ook een aantal Fransen, Engelsen, Amerikanen en Russen. De kleine criminelen werden in de tweede helft van augustus vrijgelaten terwijl de anderen op bevel van SS-generaal Jungclaus naar concentratiekampen in Duitsland zouden overgebracht worden.

Sinds 25 augustus werden door Belgische diplomaten en gelastigden van de Zweedse, Zwitserse en Spaanse ambassades geheime onderhandelingen gevoerd met de Duitse ambassadeur Mayr-Falkenberg over de vrijlating van deze gedetineerden. Ondanks vage toezeggingen werden op 1 september 130 vrouwelijke gevangenen naar Ravensbrück gedeporteerd en bijna 900 mannen naar Sachsenhausen.

In de nacht van 1 op 2 september werden de 1.370 overblijvende gevangenen met vrachtwagens naar het station van Brussel-Zuid gebracht. Daar werden ze rond acht uur 's morgens in 32 klaarstaande veewagens gedreven om via Mechelen, Essen en Nederland naar Duitsland gevoerd te worden. Omdat ondertussen bekend geworden was dat het 30e Brits Legerkorps Doornik had ingenomen en snel doorstootte richting Brussel begon het spoorwegpersoneel - in samenspraak met het verzet - aan een langzaam-aan actie in de hoop dat daardoor dit transport Duitsland nooit zou bereiken. De beschikbare locomotieven werden zo ver mogelijk weggestuurd, zodat de Duitsers zich verplicht zagen om omstreeks halfnegen een rijklaar exemplaar in Vorst-Zuid te vorderen.

Daar werden er eerst enkele onklaar gemaakt, zodat pas om 14 uur locomotief 1202 met machinist Louis Verheggen en stoker Léon Pochet beschikbaar kwam. Deze was van het snelle maar minder krachtige Atlantic-type, en dus weinig geschikt voor deze lange en zware trein.

Type 12 Atlantic-locomotief

Kort na het vertrek werd het konvooi door een verkeerd signaal naar het doodlopend spoor van Ruisbroek afgeleid. De terugkeer werd vertraagd door een lange Duitse leger trein, bestuurd door Duitse spoor mannen die weigerden de sporen vrij te maken. De rit ging dan naar Vorst, waar met reeds meer dan acht uur vertraging een met luchtafweer uitgeruste Flak-wagon werd aangehaakt. Omdat Verheggen en Pochet onderweg hun best hadden gedaan om zoveel mogelijk stoom te verliezen, moest water worden bijgetankt.

Om 17.45 uur vertrok de trein opnieuw, en met een slakkengang ging het naar Vilvoorde waar het sein op onveilig was gezet. Ondanks tegenstribbelen en protesten van Verheggen beval de treincommandant om door te rijden. Om 23 uur werd Mechelen bereikt. Verheggen meldde dat hij opnieuw water moest innemen, wel wetende dat dit in Mechelen niet mogelijk was. Daardoor verkreeg hij een omweg naar Muizen, waar de trein na middernacht aankwam. Op de terugtocht naar Mechelen gingen de aandrijfwielen van de te lichte locomotief in een bocht slippen. De zandstrooiers waren onklaar gemaakt, zodat de trein geblokkeerd bleef. Een zware Pacific-locomotief van type 1, die op dat ogenblik van Antwerpen naar Brussel reed, kreeg de opdracht om de trein in nood te trekken

Omdat de treincommandant uit schoten in de omgeving van Muizen afleidde dat de streek door het verzet was bezet, besloot hij om via Schaarbeek en Leuven naar Duitsland te rijden. Door de rangeringen die nodig waren om terug te keren vanuit Muizen hing de Flak-wagen nu vooraan, achter de locomotieven. In Mechelen werd opnieuw gerangeerd om hem terug

achteraan te plaatsen, maar in plaats van hem opnieuw aan te haken werd hij op het uitwijkspoor met manschappen en al achtergelaten. De SS-commandant werd duidelijk zenuwachtig en wenste geen verder tijdverlies om tijdig, voor de komst van de geallieerden, naar Duitsland weg te komen. In Schaarbeek werd echter het westerringspoor genomen in plaats van de lijn naar Leuven. Om kwart na tien kwam de trein aan in Klein Eiland, waar een trein met Duitse gewonden zonder locomotief geblokkeerd stond. De Pacific type 1 werd opgeëist en in de verwarring slaagden Verheggen en Pochet er in om ongemerkt de benen te nemen.

Ondertussen had generaal Jungclaus onder zware internationale druk in de vrijlating van de politieke gevangenen toegestemd, er van uitgaand dat ze al goed en wel halverwege Duitsland zaten. De Duitse bewakers van het konvooi werden hiervan pas op de hoogte gesteld nadat ze al enige tijd in Klein Eiland stonden. Daarop werden de gevangenen vrijgelaten en kregen ze de hen afgenomen bezittingen terug. Dezelfde avond rond 19 uur bevrijdde de brigade Piron de hoofdstad.

De redding van deze grote groep gevangenen vond in de geëxalteerde sfeer die vlak na de bevrijding heerste een grote weerklank. Ze werd aanzien als een van de meest succesrijke operaties van de weerstand, al hebben de verwarring en desorganisatie bij de wegtrekkende Duitsers en het toeval zeker ook meegespeeld. Louis Verheggen en Léon Pochet werden uitgebreid gevierd en vereremerkt met het kruis van Ridder in de Orde van Leopold II.

Verheggen (midden) en Pochet (rechts) bij hun decorering

I. C. 2

SOCIÉTÉ NATIONALE DES CHEMINS DE FER BELGES

A indiquer dans le récépissé

Direction P.S.
Service, Bureau 51-44 (Sect. 11)
N°: 10.15 AV/KB

Annexes:

Bruxelles, le 15 mars 1948.

Monsieur VERHEGGEN, I.
Mécanicien de route,
Rue Pierre Van Humberg, 25,
MOISEBEEK - ST - JEAN.

Monsieur,

Il m'est très agréable d'apprendre que, par arrêté du 10 février 1948, Monseigneur le Prince Régent vous a décorné du Croix de Chevalier de l'Ordre de Léopold II, avec ruban à largeur d'or.

Je me fais un grand plaisir de vous présenter mes plus vives félicitations pour cette marque de distinction, juste récompense des éminents services que vous avez rendus à la Patrie et à l'Humanité, en apportant votre collaboration désintéressée pour sauver, au péril de votre vie, les 1370 germains détenus politiques qui devaient être transportés le 2 septembre 1944 en Allemagne.

Veillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée.

J. Delory
DELORY,
Directeur Général.

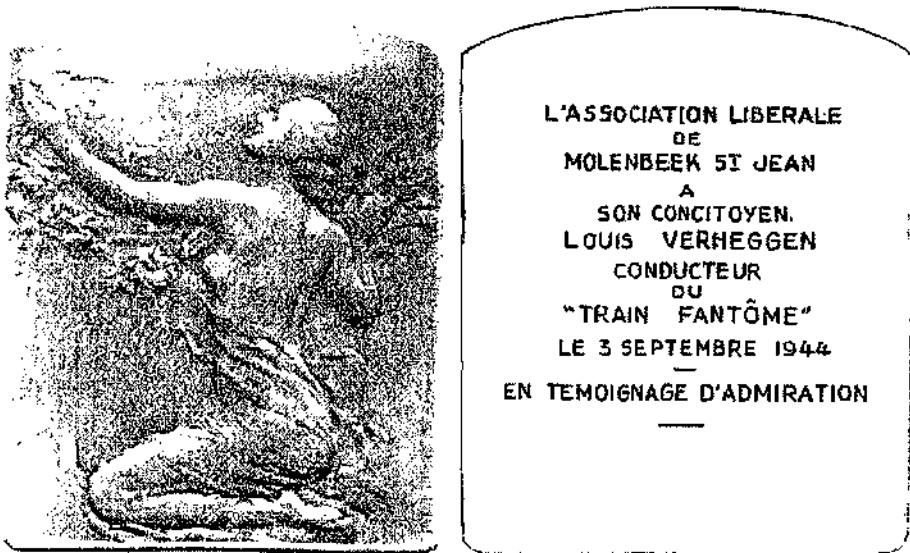
DE VERHEGGEN 1948

Brief met felicitaties van directeur-generaal Delory van de NMBS aan Verheggen ter gelegenheid van zijn benoeming tot ridder in de Orde van Leopold II

HULDEPENNINGEN OPGEDRAGEN AAN LOUIS VERHEGGEN

Louis Verheggen, geboren in 1901, overleed in 1991. Uit zijn nalatenschap zijn twee plaketten en een penning afkomstig, die hem bij andere huldigheden werden overhandigd.

Huldeplaket vanwege "L'association libérale de Molenbeek St. Jean (z.j.)

Vz Een jonge vrouw, met een doek om haar middel gedrapeerd, zit geknield naar links ; ze houdt een lange guirlande van bloemen omhoog met beide handen ; het geheel gedeeltelijk over een zeer brede verheven boord ; onderaan rechts, op de boord en langs de rand, P. THEUNIS (incuus).

Kz Effen veld met de ingegraveerde opdracht " L'ASSOCIATION LIBERALE / DE / MOLENBEEK S_I JEAN / A / SON CONCITOYEN / LOUIS VERHEGGEN / CONDUCTEUR / DU / "TRAIN FANTÔME" / LE 3 SEPTEMBRE 1944 / — / EN TMOIGNAGE D'ADMIRATION / —."

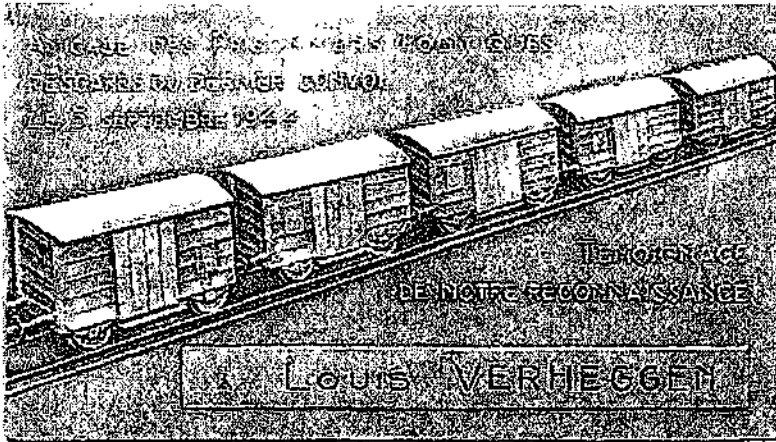
Brons - rechthoekig met gebogen bovenlijn (63 x 77 mm)

Graveur : Paul Theunis.

Atelier : Jules Fonson.

Huldeplaketaal vanwege de "Amicale des prisonniers politiques rescapés du dernier convoi" (z.j.)

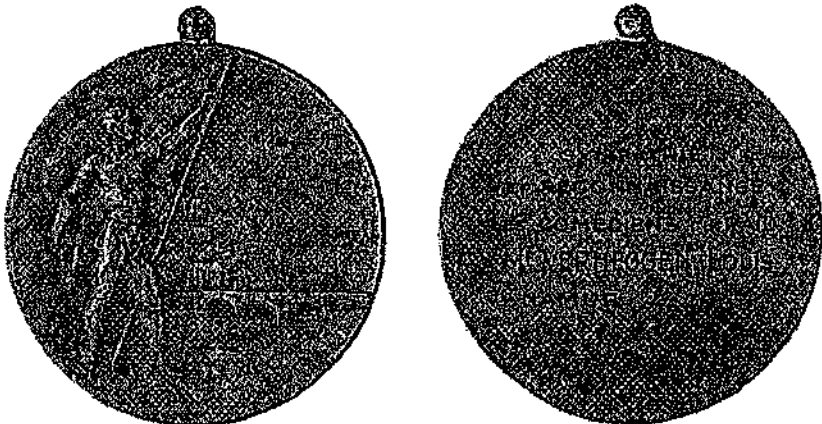

Vz. Vijf aan elkaar gekoppelde veewagens staan op een spoor dat van bovenaan rechts naar onderaan links loopt ; erboven, links, AMICALE DES PRISONNIERS POLITIQUES / RESCAPES DU DERNIER CONVOI / LE 3 SEPTEMBRE 1944 ; eronder, rechts, TEMOIGNAGE / DE NOTRE RECONNAISSANCE boven een verhoogde rechthoek ; op de rechthoek is A LOUIS VERHEGGEN ingegraveerd.

Kz. Effen.

Zilver - rechthoekig (102 x 58 mm).
Graveur en atelier onbekend.

Huldepenning vanwege "Les comédiens du rail" (2 maart 1947)

- Vz. Een man staat in driekwart vooraanzicht naar rechts op de oever van de Maas ; hij houdt een palmtak in de rechterhand en een vlaggestok, waaraan een groot vaandel naar links wappert, schuin opwaarts met de linker ; rechts, op de achtergrond, de stad Namen achter een brug met vier bogen en onder zonnestralen.
- Kz. Effen veld met de ingegraveerde opdracht " SYMPATHIE / ET RECONNAISSANCE / LES COMEDIENS DU RAIL / À MR VERHEGGEN LOUIS / NAMUR 2 - 3 - 47 "

Brons - rond met bolvormig draagoog en ring (50 mm Ø).
Graveur en atelier onbekend.

BIBLIOGRAFIE

G. FERON, *De spooktrein van 2 september 1944*, in *Het Spoor*, 1994, p. 10-12.